

Brauner Icchok Meir Vincent

Kategorie: Biografie

Malarz, grafik, rzeźbiarz, metaloplastyk, scenograf. Urodzony w 1887 r. w Łodzi, syn Jakuba Braunera i Ruchli z domu Tenenbaum, brat malarek Idy i Eugenii. Razem z rodziną mieszkał przy al. Kościuszki 29. Odebrał tradycyjne wykształcenie najpierw w chederze, potem w ozorkowskiej jesziwie, ukończył też dwuletnią szkołę Beniamina Judelewicza w Łodzi. Równolegle uczestniczył w prywatnych kursach rysunkowych Jakuba Icka Kacenbogena. W latach 1908–1912 przebywał w Berlinie, studiując malarstwo i grę na skrzypcach.

Artystyczny debiut Braunera w rodzinnym mieście nastąpił w czerwcu 1911 r. w Salonie Eustachego Pietkiewicza przy ul. Dzielnej (Narutowicza) 20. W początkach kariery pozostawał w kręgu mecenatu hrabiny Marii Colonna-Walewskiej, żony Ludwika Heinzla. Na przełomie 1914 i 1915 r. razem z kompozytorem Henochem (Henrykiem) Konem otworzył salon sztuki i skład antyków przy Piotrkowskiej 36, gdzie udało mu się zorganizować dwie wystawy, własną i Marka Szwarcza. W kolejnych latach aktywnie uczestniczył w życiu artystycznym miasta. Należał do awangardowej grupy Jung Idisz (1919–1921), grupy Srebrny Wóz (1922–1923), Grupy Łódzian (1926), Stowarzyszenia Artystów START (1926–1931). Od 1931 r. był członkiem Zrzeszenia Artystów Plastyków, a od 1932 r. Związku Zawodowych Polskich Artystów Plastyków (oddział łódzki). W 1918 r. jego prace (obrazy olejne, rysunki i linoryty) zaprezentowano na dwóch wystawach Stowarzyszenia Artystów i Zwolenników Sztuk Pięknych w Łodzi, a w kwietniu 1921 r. w tzw. Salonie futurystów, kubistów i prymitywistów, zorganizowanym przez łódzkie wydawnictwo Tel-Awiw. W czerwcu tego samego roku dzieła Braunera eksponowano na wystawie w gmachu Gminy Żydowskiej w Warszawie. W kolejnym roku artysta był obecny na warszawskiej kwietniowej IV Wystawie Zbiorowej i w Salonie Jesiennym. W listopadzie 1923 r. razem z Ignacym Hirszfangiem, Maurycym Appelbaumem i Stanisławą Centnerszwerową wystawiał w Żydowskim Gimnazjum Żeńskim we Włocławku. Ekspozycja trwała 10 dni, a po jej zamknięciu obrazy Braunera i Hirszfanga wróciły do

Łodzi, gdzie część z nich pokazano na wystawie podsumowującej 10-letnią twórczość obu malarzy, otwartej 24 listopada w sali witrażowej kino-teatru Casino. W grudniu prace artysty jako jednego z reprezentantów łódzkiego środowiska zawieszono obok dzieł niemieckich ekspresjonistów oraz awangardowych plastyków z Warszawy i Gdańska podczas Międzynarodowej Wystawy Nowej Sztuki w Łodzi.

Twórczość Braunera w pierwszej połowie lat 20. charakteryzowała się zróżnicowaną tematyką, wykorzystaniem różnych technik oraz poszukiwaniem własnego stylu. W tym czasie powstawały równolegle prace wyraźnie nawiązujące do postimpresjonizmu oraz śmiałe ekspresjonistyczne kompozycje z użyciem płaskich, geometryzujących form ujętych mocnym konturem. W latach 1919–1923 uwidoczniło się zainteresowanie Braunera grafiką. Jego linoryty drukowane były na łamach awangardowego pisma literacko-artystycznego „Jung-Idisz” (1919). W 1921 r. stworzył ilustracje do tekstu Mojżesza Brodersona (vide) pt. Tchijes Hamejsim (Zmartwychwstanie) oraz grafikę do wiersza Elimelecha Szmulowicza. W kolejnym roku linoryt Braunera pojawił się w almanachu „Chaliastre”, wydanym przez futurystyczno-ekspresjonistyczną grupę żydowskich literatów i plastyków z Warszawy. Jego grafiki drukowano także w pismach „Ringem” (1922) i „Rzut” (1923). Na łamach „Literarisze Bleter” publikował satyryczne wizerunki przyjaciół – literatów i artystów.

Od połowy lat 20. do 1939 r. prace Braunera prezentowane były na wielu wystawach: w Łodzi (wystawa Grupy Łódzian, Wystawa Stowarzyszenia Artystów START – 1926; wystawa Stowarzyszenia Artystów START – 1929, wystawa indywidualna w lokalu WIZO, Piotrkowska 86 – 1937, wystawa Związku Zawodowego Polskich Artystów Plastyków w Instytucie Propagandy Sztuki – 1938, wystawa obrazów i metaloplastyki, Piotrkowska 70 – 1939), w Warszawie (wystawy Żydowskiego Towarzystwa Krzewienia Sztuk Pięknych – 1924, 1935, 1938; salon Henryka Koterby Kredytowa 2/4 – 1936); w Krakowie – 1927, w Gdańsku – 1933.

Ważną dziedziną twórczości Braunera był teatr. W 1921 r. przygotował dekoracje do Dybuka w reżyserii Dawida Hermana. W 1923 r. zaprojektował scenografię do Bajadery w łódzkim teatrze Scala. W latach 1922–1923 wraz z Brodersonem, Jecheskielem Mojżeszem Najmanem i Henochem Konem tworzył teatrzyk Chad-

gadje (Koźłatko), dla którego wykonywał kukiełki. W 1930 r. lalki artysty pojawiły się w wystawianej w Sali Filharmonii satyrycznej szopce Łudź się Łodzi Łudź, w reżyserii Braunera i L. Zbruckiego. Współpraca duetu artystycznego Brauner-Broderson zaowocowała kilkoma rewiami marionetkowymi, które cieszyły się powodzeniem wśród łódzkiej publiczności: 7 marca 1934 r. w łódzkiej kawiarni Caprice przy Piotrkowskiej 29 teatrzyk Bejrl-Szmejrl wystawił program Mit der puter arup (Masłem na dół). W marcu i kwietniu 1935 r. satyryczne rewie Szopka brydżowa, Brydżomania i Coctail brydżowy prezentowano w klubie przy syndykacie dziennikarzy łódzkich (Piotrkowska 121). W marcu 1937 r. w Caprice wystawiono rewię Pal to sześć. W latach 20. i 30. Brauner współpracował z Brodersonem także przy przedstawieniach teatru Ararat w Łodzi i Warszawie, tworząc dekoracje i kostiumy do Dzień dobry kózko (1930) i Jarmark na niebie (1930). W 1930 r. dla Żydowskiego Studia Teatralnego działającego przy towarzystwie Hazomir (Kościuszki 21) zaprojektował scenografię i kostiumy do sztuki Na łańcuchu Icchoka Lejbusza Pereca i komedii Szaloma Alejchemy pt. Kopacze złota. W 1937 r. stworzył scenografię do filmu Frejliche kabconim (Weseli biedacy) w reżyserii Leona Jeannota.

W czasie II wojny światowej Brauner razem z siostrą Eugenią Brauner-Altmanową przebywał w łódzkim getcie, zameldowany w mieszkaniu przy Piwnej 21/2. Na przełomie 1940 i 1941 r. razem z Józefem Kownerem miał w getcie wystawę przedwojennych obrazów. W 1940 r. z powodzeniem starał się o przyznanie przez Wydział Szkolny statusu emeryta i comiesięcznego subsydium w wysokości 50 mk. Dodatkowe racje żywnościowe zyskiwał, realizując specjalne zlecenia, np. w 1940 r. projektował banknoty dla getta, współpracował z Wydziałem Naukowym, według wzmianki w Kronice w 1941 r. miał objąć funkcję kierownika artystycznego wytwórni ceramiki przy Chłodnej 11, wykonywał portrety na zamówienie (np. portret Dawida Perela – 1943) i pamiątkowe albumy, przygotowywał też spektakle marionetkowe dla Domu Kultury (1941, 1943).

Gettowa twórczość Braunera obejmowała rzeźby, metaloplastykę, rysunki, akwarele, marionetki. Podejmowane przez niego tematy dotyczyły życia codziennego. Wśród najczęstszych motywów pojawiały się: most w getcie, wywóz fekaliów, pogrzeby. Ciężko chory na gruźlicę, został wysiedlony w sierpniu 1944 r. i zamordowany w Auschwitz.

Źródła

APŁ, AmŁ, Spis ludności Łodzi 1916–1921, k. 34; *ibid.*, 278/1018, Książka meldunkowa domów, k. 180; *ibid.*, 278/239, Podania o zmianę pracy, k. 231; *ibid.*, 278/871, Fragmenty korespondencji, 47–48; *ibid.*, 278/1687, Podania nauczycieli emerytów o przyznanie talonów ulgowych i zasiłków, spisy emerytów, k. 6, 61, 63, 64; AYV, RG O75/2698, List wysłany przez Sarę Fajtlowicz do Karoliny Ely; *ibid.*, RG O3/1315, Eljasz Tabaksblat, „Dzieje szkolnictwa żydowskiego pod okupacją niemiecką 8 IX 1939 – 28 VIII 1944”; Artysta łódzki wystawia w Gdańsku, „Głos Poranny”, 21.10.1932; Artysty-malarze o publiczności łódzkiej, „Express Wieczorny Ilustrowany”, 18.12.1923; E. Baruchin, Na łódzkim jarmarku artystycznym, „Nasz Przegląd” 1935, nr 81, s. 9; Benefis artysty malarza Braunera [ogłoszenie], „Republika” 1923, nr 5, s. 7; Brojner metaloplastisze werk, „Illustrierter Pojliszer Manczester” 1930, nr 2, s. 50; J. Centnerszwer, Żydowska wystawa sztuki, „Nasz Kurier” 1922, nr 275, s. 4; J. Centwerszwer, Żydowskie Towarz. Krzewienia Sztuki. Wincenty Brauner i Ignacy Hirszfang, „Nasz Przegląd” 1924, nr 76, s. 3; A. Chrzanowska, Metaloplastyka żydowska w Polsce, Warszawa: Neriton, 2005; I. Gadowska, Don Kichot sztuki, [w:] Acta Artis. Studia ofiarowane profesor Wandzie Nowakowskiej, red. A. Pawłowska, E. Jedlińska, K. Stefański, Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2016; eadem, Żydowscy malarze w Łodzi w latach 1880–1919, Warszawa: Neriton, 2010; „Głos Poranny. Dodatek ilustrowany”, 1.12.1929; „Głos Poranny. Dodatek ilustrowany”, 9.12.1930; „Głos Poranny”, 5 grudnia 1930; „Głos Poranny”, 25 i 27 marca, 11 kwietnia 1937; Jung Idisz/Yung-yidish 1919, red. I. Gadowska, A. Klimczak, T. Śmiechowska, Łódź: Muzeum Miasta Łodzi, 2019; M. Kanfer, W. Brauner, Przed wystawą artysty w Krakowie, „Nowy Dziennik” 1927, nr 133, s. 6; Katalog Wystawy Prac Artystów Żyd., Warszawa Gmina, lato 1921, Warszawa 1921 (poz. 16, 241–242); Kronika, t. 1, 3; Kunst – Salon von I. Brauner, „Neue Lodzer Zeitung” 1915, nr 3, s. 4; Łudź się Łodzi – łudź!, „Hasło Łódzkie”, 13.06.1930; Łudź się Łodzi Łudź, „Ilustrowana Republika”, 30.05.1930; M.J., Wystawa prac członków Zw. Zaw. Polskich Artystów Plastyków w Łodzi, „Ilustrowana

Republika" 1937, nr 37, s. 11; M.K., Wystawa prac malarskich grupy łodzian, „Głos Polski” 1926, nr 40, s. 6; J. Malinowski, Grupa „Jung Idysz” i żydowskie środowisko „Nowej Sztuki” w Polsce 1918-1923, Warszawa: Instytut Sztuki PAN, 1987; idem, Malarstwo i rzeźba Żydów polskich w XIX i XX wieku, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2000; Międzynarodowa wystawa malarska w Łodzi. Ekspresjonizm i impresjonizm – Nerw społeczności w nowej sztuce. Rewolucjoniści zagraniczni i polscy, „Republika” 1923, nr 339; Nagroda artystyczna Łodzi. Wincenty Brauner radzi podzielić nagrodę (Ankieta Głosu Porannego wśród plastyków), „Głos Poranny” 1932, nr 104; Nowe studio teatralne. Kopacze złota. Komedia w 4 aktach Sz. Alejchema, „Ilustrowana Republika”, 14 marca 1930; Odznaczenie łodzianina, „Głos Polski” 1923, nr 23, s. 3; „Republika”, 11 stycznia 1923; G. Rozier, Mojżesz Broderson. Od Jung Idysz do Araratu, tłum. J. Ritt, Łódź: Wydawnictwo Hamal Andrzej Machejek, ok. 2008 [©1999]; S., Wystawa prac Wincentego Braunera, „Ilustrowana Republika” 1937, nr 112, s. 8; P. Spodenkiewicz, Zaginiona dzielnica. Łódź żydowska – ludzie i miejsca, Łódź: Wydawnictwo HOBO, 1998; Szopka aktualna, „Głos Poranny” 1937, nr 79; Szopka aktualna, „Ilustrowana Republika” 1937, nr 78, s. 8; Szopka łódzka, „Ilustrowana Republika” 1930, nr 144, s. 6; Szopka u dziennikarzy, „Głos Poranny” 1935, nr 111; J. Szpigel, Di vos zajnen niszt curikgekumen: weg do szrajber, kinstler un kulturtuer fun lodżer getto, „Dos Naje Lebn” 1945, nr 15; J. Szpigel, Jidisze szrajber un kinstler in lodżer getto, „Dos Naje Lebn” 1946, nr 31, s. 6; J.J. Trunk, Pojln. Obrazy i wspomnienia z Łodzi, tłum. A. Clarke, Łódź: Fundacja „Anima”, 1997; M. Weinzieher, Salon doroczny, „Nasz Przegląd” 1938, nr 37, s. 22; Wielka Reduta prasy żydowskiej, „Ilustrowana Republika” 1927, nr 24, s. 5; K. Winkler, Z wystaw warszawskich, „Tygodnik Literacko-Naukowy. Dodatek do Polski Zbrojnej” 1935, nr 5, s. 1; Wystawa obrazów „Grupy Łodzian”, „Wiadomości Literackie” 1926, nr 12; Wystawa obrazów i metaloplastyki artystów-plastyków łodzian, „Ilustrowana Republika” 1939, nr 70, s. 8; Wystawa obrazów w sali witrażowej teatru Casino, „Głos Polski” 1923, nr 332; Wystawa prac W. Braunera, „Ilustrowana Republika” 1937, nr 95; Z Salonu sztuk pięknych, „Rozwój” 1911, nr 131, s. 5; Z wystawy obrazów malarzy Braunera i Hirszfanga, „Republika” 1923, nr 330, Zbiorowa wystawa obrazów i metaloplastyki, „Głos Poranny” 1939, nr 68, s. 9; Żydzi dawnej Łodzi, t. 4, s. 28-29.

Tagi

życie codzienne życie kulturalne

Data aktualizacji: 16-03-2026

Data dodania: 24-04-2025